

*Кузьменко О. В.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного права та процесу
Національної академії внутрішніх справ*

*Островський С. О.,
ад'юнкт кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Анотація. У статті визначено, що взаємодія Національної гвардії України з правоохоронними органами складається з організації і здійснення. Розкрито особливості організації взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами. Визначено специфіку та етапи здійснення взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами.

Ключові слова: правоохоронні органи, правоохоронна функція, функція, функція правоохоронних органів, держава, організація взаємодії, здійснення взаємодії.

Постановка проблеми. Організація взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами включає такі положення: визначення порядку взаємодії; узгодження дій з'єднань, частин і підрозділів; планування взаємодії; доведення завдань до взаємодіючих з'єднань, частин і підрозділів. Мета організації взаємодії полягає у найбільш повному й ефективному використанні бойових можливостей різних підрозділів Національної гвардії України та видів Збройних Сил України, а також родів військ у вирішенні спільних бойових завдань. Це досягається правильним розумінням усіма ланками управління й особовим складом взаємодіючих з'єднань, частин і підрозділів завдань, що стоять перед ними; безупинним узгодженням способів вирішення спільних бойових завдань взаємодіючими військами (силами), з'єднаннями, частинами і підрозділами; знанням командним складом бойових можливостей взаємодіючих з'єднань, частин і підрозділів, реальної бойової й оперативної обстановки; систематичним взаємним обміном інформацією; підтриманням стійкого зв'язку під час взаємодії; доцільним застосуванням взаємодіючих сил і засобів під час воєнних дій. Здійснення взаємодії є неодмінною умовою для досягнення мети операції (бойових дій) [1, с. 9-10].

Метою статті є аналіз особливостей організації взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами – це процес створення структури управління щодо реалізації поставлених спільних завдань перед Національною гвардією України та правоохоронними органами для досягнення відповідних ефективних результатів від такого виду спільної діяльності.

Організація взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами забезпечує їх якісну та результативну діяльність. Це передбачає формування системи управління та її органів, а саме підрозділів апарату управління, включаючи розподіл між ними функцій, прав і відповідальності, раціональне

співвідношення керуючої і керованої підсистем, взаємозв'язок між елементами цієї системи управління, об'єктами управління та іншими системами; ефективне використання управлінських процесів; розробку рішень та їх виконання; регламентацію управлінських приписів.

Організація взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами регламентується нормативними актами України та реалізується шляхом визначення системи заходів, що забезпечують узгоджену і цілеспрямовану діяльність Національної гвардії України з правоохоронними органами щодо виконання певних спільних завдань та функцій.

До організаційних засобів, що застосовуються під час взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами, відносяться такі: спільний аналіз оперативної ситуації; прийняття спільних рішень щодо взаємодії; формування та визначення взаємодії; спільне планування взаємодії як загалом, так і в конкретних спеціальних заходах; розробка спільних заходів з інформаційного забезпечення взаємодії як загалом, так і в конкретних спеціальних заходах; надання взаємної допомоги наявними силами та засобами; узагальнення і поширення передового досвіду щодо спільної діяльності [2, с. 384].

Перед суб'єктами Національної гвардії України та правоохоронними органами ставляться вимоги, виконання яких забезпечує належний рівень організаторської роботи:

– поєднання адміністративних і наукових методів організації взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами (обумовлено нерозривним взаємозв'язком наукових і адміністративних методів управління, що виражається в тому, що дієвість останніх визначається їх науковою обґрунтованістю);

– ефективність і оптимальність організації виконання рішень, що забезпечуються таким використанням можливостей органів і підрозділів, їх апаратів, служб і окремих співробітників, за якого найвищі результати досягаються з найменшими витратами часу, людських і матеріальних ресурсів;

– виокремлення домінуючого (переважного) завдання (ця вимога реалізується шляхом акцентування та постановки перед виконавцями завдання, виконання якої дасть змогу максимально наблизитися до досягнення поставленої мети);

– ініціатива і відповідальне ставлення до реалізації поставленого завдання;

– конкретність організаторської роботи (чіткість цілей, завдань, засобів тощо);

– стимулювання інтересу у виконавців;

– підвищення відповідальності за неякісне виконання завдань [3, с. 7].

Система нормативних актів розгалужено забезпечує взаємодію Національної гвардії України з правоохоронними органами. Розглянемо їх зміст.

У порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку [6] встановлено механізм організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України у сфері забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку.

Затверджено, що взаємодія між Національною гвардією України та Національною поліцією України здійснюється шляхом:

- спільного патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць;

- забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона;

- проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки в разі її загострення в межах території однієї чи декількох адміністративно-територіальних одиниць [6].

Сили та засоби Національної гвардії України залучаються до забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку:

- 1) для виконання завдань – на підставі Плану залучення сил та засобів військової частини до служби з охорони громадського порядку, який розробляється строком на місяць, затверджується командиром військової частини Національної гвардії України та погоджується з начальником відповідного органу поліції в межах території його юрисдикції;

- 2) для виконання завдань – на підставі підписаного начальником головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях і місті Києві письмового запиту на ім'я начальника територіального управління Національної гвардії України про виділення сил та засобів Національної гвардії України в межах області, де дислокується військова частина Національної гвардії України, зони відповідальності (оперативного реагування) цього оперативного-територіального об'єднання Національної гвардії України.

У письмовому запиті щодо виділення сил та засобів Національної гвардії України зазначаються мета залучення військовослужбовців, їх кількість, необхідні засоби індивідуального захисту та спеціальні засоби, озброєння, вогнепальна зброя, бойова техніка, інші матеріально-технічні засоби, час, місце прибуття, відповідальна посадова особа територіального органу поліції, яка здійснює контроль за несенням служби.

У разі раптового загострення оперативної обстановки керівники головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях і місті Києві з метою своєчасного реагування на загрози публічній (громадській) безпеці і порядку або припинення їх порушення звертаються до начальника територіального управління Національної гвардії України в межах його зони відповідальності (оперативного реагування) з усним запитом про залучення сил та засобів військових частин Національної гвардії України. Запит у найкоротший строк (не пізніше 24 годин з початку несення служби) оформляється письмово та надсилається в установленому порядку до територіального управління Національної гвардії України.

Про необхідність залучення додаткових сил і засобів з інших оперативного-територіальних об'єднань Національної гвар-

дії України керівники головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях і місті Києві доповідають Голові Національної поліції України, який звертається до Міністра внутрішніх справ України з клопотанням про додаткове виділення сил та засобів Національної гвардії України.

Остаточне рішення щодо додаткового виділення сил та засобів Національної гвардії України приймається Міністром внутрішніх справ України [6].

Треба відзначити, що наведена організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку має низку недоліків:

- не зрозуміло, кому під час цієї взаємодії безпосередньо підпорядковуються сили Національної гвардії України;

- не зрозуміло, яким чином поширюється службова інформація, як працює загальний штаб, хто приймає рішення щодо застосування спеціальних засобів підрозділами Національної гвардії України.

На нашу думку, порядок організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку необхідно доповнити такими пунктами: «Права та обов'язки Керівника взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції»; «Матеріально-технічне забезпечення взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції».

Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України [7] визначає такий порядок організації взаємодії.

Безпосереднє керівництво військовою частиною здійснює командир військової частини, який є прямим начальником особового складу військової частини. Командир військової частини, яка входить до складу оперативного-територіального об'єднання, підпорядковується начальнику територіального управління. Командир військової частини, яка не входить до складу оперативного-територіального об'єднання, підпорядковується безпосередньо командувачу Національної гвардії України.

Безпосереднє керівництво підрозділом з охорони дипломатичних представництв здійснює командир підрозділу, який є прямим начальником особового складу підрозділу. Командир підрозділу з охорони дипломатичних представництв підпорядковується командирі військової частини, до складу якої входить підрозділ.

Командир військової частини і підрозділу відповідає перед державою за бойову та мобілізаційну готовність довіреної йому військової частини; за забезпечення охорони державної таємниці; за бойову підготовку, виховання, військову дисципліну; за морально-психологічний стан особового складу; за внутрішній порядок; за стан і збереження озброєння, боєприпасів, бойової та іншої техніки, пального і матеріальних засобів; за всебічне забезпечення військової частини; за додержання принципів соціальної справедливості.

Тимчасове посилення охорони приміщень дипломатичних представництв надається у разі проведення урочистостей за участі дипломатичного корпусу, відзначення національних свят, проведення дипломатичних прийомів, організації виборчих дільниць для голосування громадян іноземної держави. Передбачає завчасне інформування дипломатичною установою МЗС України про дату, час та місце проведення заходу, відпові-

дальну особу та її контактну інформацію; наявність загроз для безпеки дипломатичних приміщень, пікетувань, акцій протесту, повідомлень про терористичні загрози тощо.

До військових частин з охорони дипломатичних представництв відносяться бригади, полки, окремі батальйони; до підрозділів з охорони дипломатичних представництв – батальйони, роти, взводи, відділення.

Встановлено, що під час виконання завдань з охорони дипломатичних представництв військової частини і підрозділи взаємодіють з центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, органами прокуратури, територіальними органами поліції, Управлінням державної охорони України, Збройними Силами України, правоохоронними органами спеціального призначення, членами дипломатичного персоналу представництва, громадськими об'єднаннями та релігійними організаціями та населенням.

А про те, яким це чином відбувається, в цьому акті взагалі нічого не йдеться.

Наприклад, 17 вересня невідомі демонстранти з антиросійськими гаслами здійснили «напад» на посольство Російської Федерації в Києві. Сумарний матеріальний збиток, завданий будівлі та іншому майну посольства Російської Федерації, оцінюється на загальну суму понад 18,8 млн. рублів.

16 березня 2017 року в Луцьку невідомі здійснили напад на посольство Польщі [4].

У цих випадках порушників затримала Національна поліція, яку викликали військовослужбовці Національної гвардії України. Національною поліцією України було порушено кримінальну справу «Хуліганство». Але зазначений порядок взаємодії в нормативно-правовому акті не встановлений.

Пропонуємо Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України доповнити п. «у випадках, коли відбувається порушення охорони громадського(публічного) порядку біля дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, військовослужбовці Національної гвардії України негайно повідомляють Національну поліцію України. Національна поліція України реагує на протиправні прояви з боку порушників громадського(публічного) порядку».

Положенням про військові частини і підрозділи з охорони важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів Національної гвардії України [8] встановлена така організація взаємодії: під час виконання завдань з охорони важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів військова частина взаємодіє з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, органами прокуратури, органами внутрішніх справ, Управлінням державної охорони України, Збройними Силами України, правоохоронними органами спеціального призначення, громадськими об'єднаннями та релігійними організаціями, а також з адміністрацією та режимними органами об'єктів, що охороняються, а також населенням.

Відповідно, безпосереднє керівництво військовою частиною здійснює командир військової частини, який є прямим начальником особового складу військової частини. Командир військової частини підпорядковується безпосередньо командувачу Національної гвардії України.

Командир військової частини відповідає за бойову й мобілізаційну готовність, стан охорони об'єкта, що охороняється, успішне виконання військовою частиною службово-бойових

завдань, бойову та спеціальну підготовку, за морально-психологічний стан особового складу, внутрішній порядок, збереження озброєння, військової техніки та інших матеріальних засобів військової частини, технічне, матеріальне, медичне, фінансове забезпечення, соціальний та правовий захист військовослужбовців військової частини та членів їх сімей; керує військовою частиною на принципах єдиноначальності відповідно до законодавства України; особисто відповідає за виконання покладених на військовою частину завдань; здійснює керівництво військовою господарством військової частини; представляє інтереси військової частини в державних органах, установах, організаціях, на підприємствах усіх форм власності; здійснює інші повноваження відповідно до законодавства України [8].

Цим нормативним актом також не встановлено чітку організацію взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами.

Заходи з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій на території України здійснюються силами цивільного захисту, зокрема підрозділами Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, із залученням органів Національної поліції України та підрозділів Національної гвардії України відповідно до покладених на них завдань.

Національна гвардія України в межах компетенції:

- здійснює інформування Державної служби з надзвичайних ситуацій на державному, регіональному та місцевому рівнях про ознаки загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій;

- надає допомогу в ліквідації наслідків природних, техногенних, екологічних катастроф;

- бере участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що охороняються підрозділами Національної гвардії України;

- бере участь у підтримці і відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;

- надає дозвіл підрозділам Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту на в'їзд на територію об'єктів, що охороняються Національною гвардією України, для запобігання виникненню або ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій.

Більш упорядковано регламентований правовий статус антитерористичного центру при Службі Безпеки України.

20 березня 2003 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про боротьбу з тероризмом» з метою захисту особи, держави і суспільства від тероризму, виявлення та усунення причин і умов, які його породжують, визначення правових та організаційних основ боротьби з цим небезпечним явищем, повноважень і обов'язків органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядку координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку з участю у боротьбі з тероризмом.

Відповідно до Закону на Антитерористичний центр покладаються такі завдання:

- розроблення концептуальних засад та програм боротьби з тероризмом, рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності заходів щодо виявлення та усунення причин та умов, які сприяють вчиненню терористичних актів та інших злочинів, здійснюваних з терористичною метою;

– збирання в установленому порядку, узагальнення, аналіз та оцінка інформації про стан і тенденції поширення тероризму в Україні та за її межами;

– організація і проведення антитерористичних операцій та координація діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до конкретних антитерористичних операцій;

– організація і проведення командно-штабних і тактико-спеціальних навчань та тренувань;

– участь у підготовці проектів міжнародних договорів України, підготовка і подання в установленому порядку пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері боротьби з тероризмом, фінансування проведення суб'єктами, які ведуть боротьбу з тероризмом, антитерористичних операцій, здійснення заходів щодо запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності;

– взаємодія зі спеціальними службами, правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань боротьби з тероризмом [5].

Висновки. Таким чином, нами розглянуто особливості організації взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та визначено, що організація взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами – це процес створення структури управління щодо реалізації поставлених спільних завдань перед Національною гвардією України та правоохоронними органами для досягнення відповідних ефективних результатів від такого виду спільної діяльності.

Література:

1. Сутність, закономірності та принципи взаємодії військ (сил) / [М.М. Литвин, Ю.В. Аллеров, І.О. Кириченко] // Честь і закон. – 2003. – № 3. – С. 1–10.
2. Теорія управління в органах внутрішніх справ : [навчальний посібник] / за ред. В.А. Ліпкана. – К. : КНТ, 2007. – 884 с.
3. Бецов А.В. Концептуальные основы взаимодействия МВД России с войсками национальной гвардии России при совместном выполнении оперативно- служебных (боевых) задач / А.В. Бецов // Труды Академии управления МВД России. – 2016. – № 4(40). – С. 5–9.
4. У Луцьку невідомі здійснили напад на консульство Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tsn.ua/video/video-novini/u-lucku-nevidomi-zdiysnili-napad-na-konsulstvo-polschi.html>.
5. Положення Про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України : затверджене Указом Президента України від 14 квітня 1999 року № 379/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ssu.gov.ua/ua/pages/44>.

6. Порядок організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10 серпня 2016 року № 773 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16>.
7. Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22 липня 2014 року № 713 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/z0934-14>.
8. Положення про військові частини і підрозділи з охорони важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів Національної гвардії України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 3 липня 2014 року № 625 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0830-14>.

Кузьменко О. В., Островский С. А. Особенности организации взаимодействия Национальной гвардии Украины с правоохранительными органами

Аннотация. В статье определено, что взаимодействие Национальной гвардии Украины с правоохранительными органами состоит из организации и осуществления. Раскрыты особенности организации взаимодействия Национальной гвардии Украины с правоохранительными органами. Определены специфика и этапы осуществления взаимодействия Национальной гвардии Украины с правоохранительными органами.

Ключевые слова: правоохранительные органы, правоохранительная функция, функция, функция правоохранительных органов, государство, организация взаимодействия, осуществление взаимодействия.

Kuzmenko O., Ostrovskiy S. Features of the organization of interaction of the National Guard of Ukraine with law enforcement agencies

Summary. In the article it is determined that the interaction of the National Guard of Ukraine with law enforcement bodies consists of organization and implementation. The peculiarities of the organization of interaction between the National Guard of Ukraine and law enforcement agencies are revealed. The specifics and stages of interaction between the National Guard of Ukraine and law enforcement agencies are determined.

Key words: law enforcement bodies, law enforcement function, function, law enforcement function, state, organization of interaction, interaction.